

СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК СОРГО: ВИРОБНИЦТВО, ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ

Соколовська О.Г., канд.техн.наук, доц., Валевська Л.О., канд.техн.навк. доц.

Метою роботи є здійснення комплексного аналізу та оцінки динаміки виробництва сорго у світовому масштабі та в Україні для ідентифікації ключових тенденцій та факторів, що визначають розвиток цієї культури в контексті забезпечення продовольчої, кормової та енергетичної безпеки

Для досягнення поставленої мети визначено наступні дослідницькі завдання:

- проаналізувати світові обсяги виробництва сорго та визначити провідні країни-виробники;
- дослідити динаміку валових зборів зерна сорго в Україні;
- оцінити зміни у посівних площах сорго на території України;
- здійснити порівняльний аналіз урожайності сорго у різних регіонах України з урахуванням категорій господарств.

Актуальність теми дослідження зумовлена кількома ключовими факторами:

Кліматичні зміни та адаптація сільського господарства: Україна, як і багато інших країн, відчуває наслідки глобальних кліматичних змін, що проявляються у почастишанні посух, підвищенні середньорічних температур та зміні режиму опадів. Сорго, відоме своєю високою посухостійкістю та невибагливістю до ґрунтових умов, є ідеальною культурою для адаптації аграрного сектору до цих змін. Його здатність ефективно використовувати вологу дозволяє отримувати стабільні врожаї навіть у регіонах з несприятливим кліматом, де традиційні культури, такі як кукурудза, можуть бути малоефективними.

Зростання попиту на кормові та технічні культури: Сорго є універсальною культурою з широким спектром використання. Воно є цінним джерелом білка та енергії для тваринництва, використовується у виробництві біопалива (біоетанолу), крохмалю, спирту, а також у харчовій промисловості (безглютенові продукти). Зростаючий попит на ці продукти як на внутрішньому, так і на світовому ринках створює значні перспективи для розширення посівних площ сорго в Україні.

Диверсифікація сільськогосподарського виробництва: Надмірна залежність від обмеженого набору сільськогосподарських культур робить аграрний сектор вразливим до ринкових коливань та кліматичних ризиків. Включення сорго до сівозміни дозволяє диверсифікувати виробництво, знизити ризики та підвищити стійкість агробізнесу.

Економічна доцільність: Завдяки своїй адаптивності та відносно низькій собівартості вирощування порівняно з деякими іншими культурами, сорго може забезпечити високу рентабельність для сільгоспвиробників. Це особливо важливо в умовах жорсткої конкуренції на аграрному ринку.

Використання деградованих та малопродуктивних земель: Здатність сорго рости на менш родючих ґрунтах відкриває можливості для ефективного використання земель, які є малопридатними для вирощування інших культур, що сприяє оптимізації землекористування

Рис. 1 – Посівні площі сорго у світі

СТАН ВИРОБНИЦТВА СОРГО У СВІТІ

Наразі сорго вирощують майже на всіх континентах і в багатьох країнах світу. Останніми роками посівні площі під сорго в світі досягли 42,4–43,8 млн га, а валовий збір коливався у межах 60–65 млн т.

Світові посівні площі сорго за останнє десятиріччя зазнали помітних коливань, демонструючи як періоди зростання, так і суттєвого скорочення. За даними графіка, у 2013 році загальна площа під культурою становила 43897,9 тис. га, а вже у 2023 році – 39851,4 тис. га, що свідчить про загальне зменшення на 4046,5 тис. га, або приблизно 9,2% (рис.1).

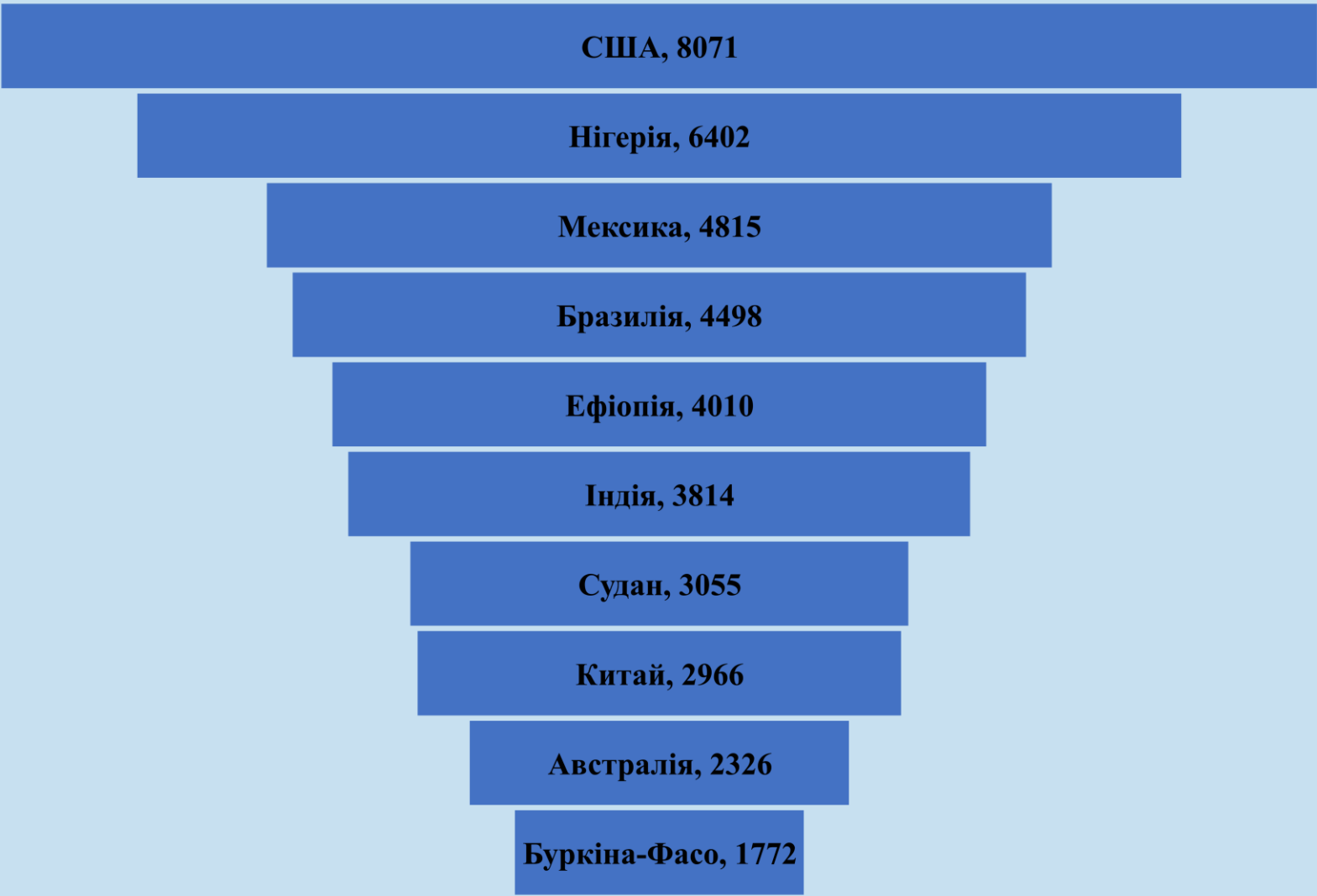

Рис. 2– Основні виробники сорго у світі (тис. тонн)

Аналізуючи динаміку світового виробництва сорго за період 2013–2023 років, можна простежити тенденцію до поступового зниження обсягів виробництва після пікового зростання у середині досліджуваного періоду. Згідно з наведеними даними, у 2014 році було досягнуто максимального показника – 68,3 млн т, що перевищило рівень 2013 року (61,9 млн т) майже на 6,4 млн т.

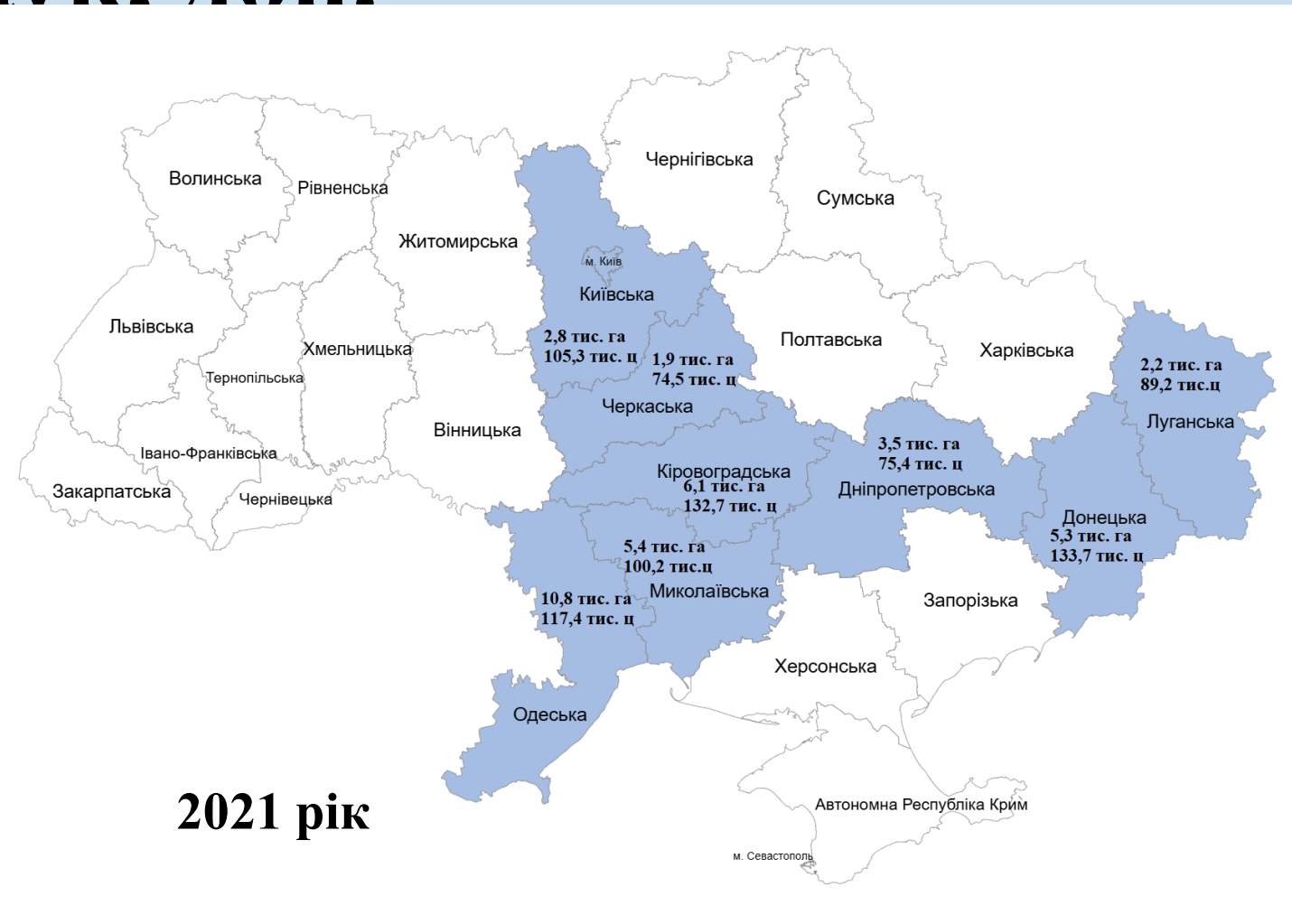
Тенденція до збільшення площ також спостерігалась в країнах Східної Європи. Це свідчить про зростання інтересу виробників до цієї культури, чия стійкість до несприятливих погодних умов є справжньою перевагою. І цьогорічна врожайність сорго це підтверджує: з середнім показником 5,62 т/га вона, загалом, зростає, навіть при тому, що за ним ховаються дуже нерівномірні результати.

Світове виробництво сорго характеризується як географічною різноманітністю, так і динамічними змінами у частці окремих країн. Нами проведено порівняльний аналіз основних виробників сорго у світі за 2022 і 2023 роки, на основі даних про валовий збір (рис. 2).

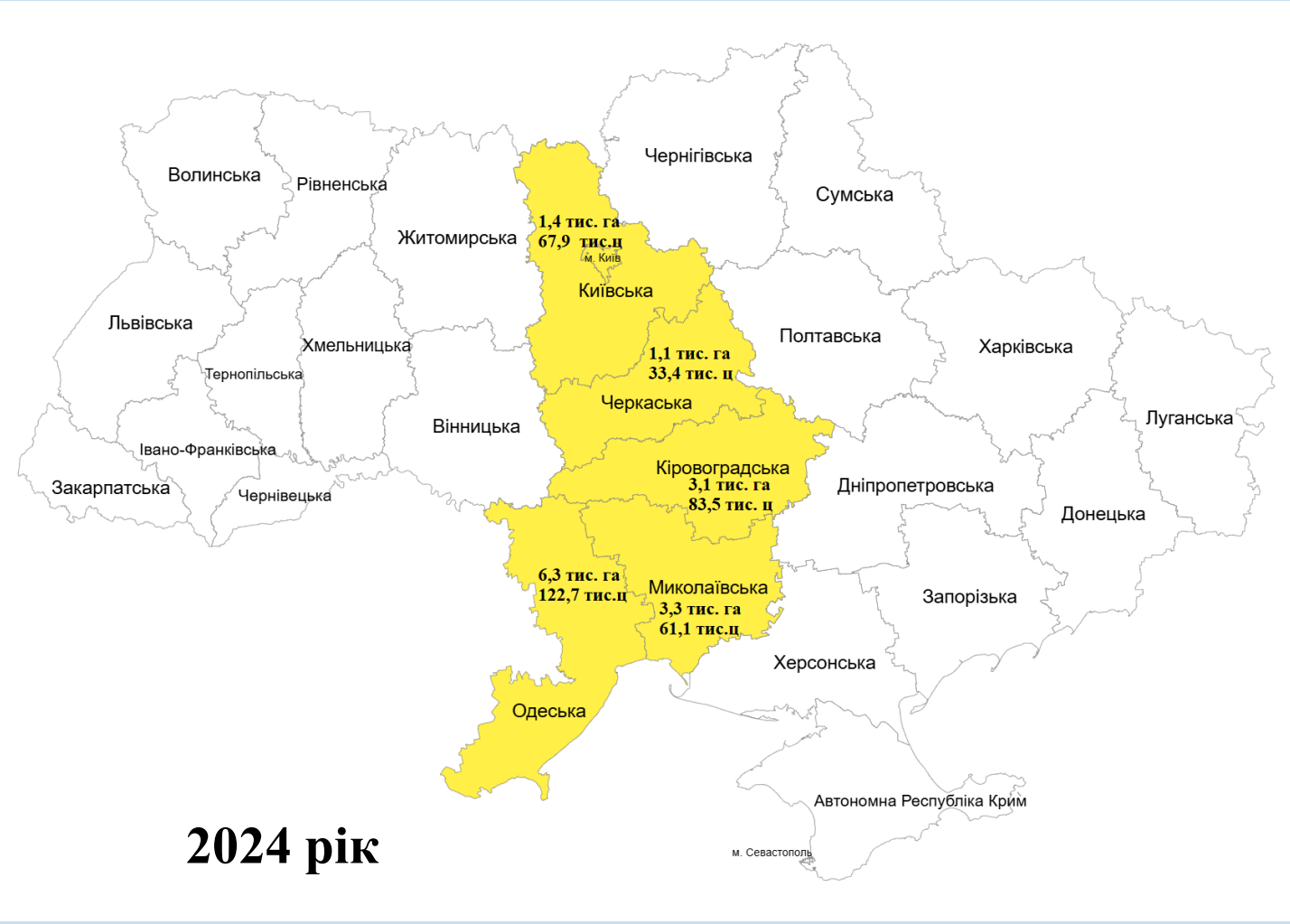
СТАН ВИРОБНИЦТВА СОРГО В УКРАЇНІ:

Динаміка посівних площ: в Україні посівні площі сорго значно скоротилися після 2017 року (72,7 тис. га), а з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році спостерігалось різке падіння до 15,7 тис. га , досягнувши мінімуму у 2023 році (13,9 тис. га). Незважаючи на незначне відновлення у 2024 році (18,0 тис. га) , показники залишаються вкрай низькими, що відображає триваючий вплив військових дій.

Основні виробники: протягом усього аналізованого періоду сільськогосподарські підприємства залишаються основними виробниками сорго в Україні, займаючи лівову частку посівних площ (близько 75-85%) та обсягів виробництва.

2021 рік

2024 рік

Рис. 3– Виробництво сорго в Україні

Урожайність: найвища середня врожайність у господарствах усіх категорій спостерігалася у 2018 році (46,3 ц/га), а найнижча – у 2020 році (22,4 ц/га). Сільськогосподарські підприємства стабільно демонструють вищу врожайність порівняно з господарствами населення, що свідчить про кращий доступ до технологій та ресурсів.

Обсяги виробництва: у 2016 році в Україні було вироблено 273,71 тис. тонн сорго, що є найвищим показником за досліджуваний період. Проте, з 2017 року спостерігається тенденція до зменшення, з найнижчим рівнем у 2022 році (40,31 тис. тонн).

Регіональний розподіл: до 2022 року виробництво сорго було відносно рівномірно розподілене між кількома великими регіонами Півдня, Сходу та Центру України, включаючи Донецьку, Кіровоградську, Одеську, Миколаївську та Київську області. Проте, повномасштабне вторгнення кардинально змінило географічний ландшафт, і області, які були серед лідерів (Донецька, Херсонська, Луганська), практично випали зі списку значущих виробників через бойові дії та окупацію. Лідерство перейшло до Одеської, Кіровоградської та Київської областей , хоча загальний обсяг виробництва в абсолютних величинах різко скоротився.

Для розкриття потенціалу сорго в Україні необхідні системні дослідження та усунення існуючих бар'єрів. Важливими напрямками є: ідентифікація та аналіз обмежуючих факторів , оцінка економічних та агротехнічних перспектив , розробка стратегії розвитку галузі з державною підтримкою та науковими дослідженнями , а також аналіз експортного потенціалу України. Подальші дослідження є ключовими для розширення знань і практичного застосування цієї перспективної культури для стабільності виробництва в умовах глобальних змін клімату та забезпечення світової продовольчої безпеки.